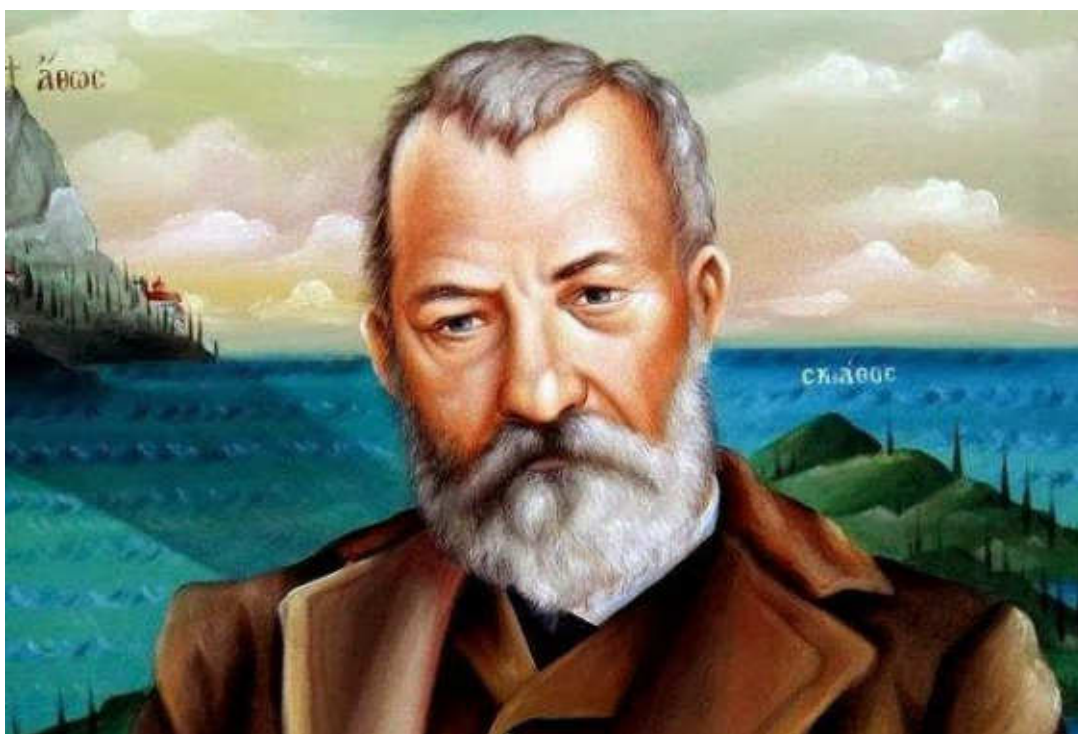

Για τους «Χαλασοχώρηδες», ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης εκλογές και πολιτικό ήθος.

Στέλιος Κούκος

Κάθε φορά που πλησιάζουν εκλογές, το μυαλό μου πάει στον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη και το διήγημά του «Οι Χαλασοχώρηδες». Ο ίδιος το αποκαλεί «μικρά μελέτη» – άλλωστε είναι εκτεταμένο και κατάλαμβάνει 61 σελίδες στην κριτική έκδοση του Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου και των εκδόσεων Δόμος. Θα μπορούσε όμως κάποιος να το χαρακτηρίσει και νουβέλα.

Όπως και να έχει, οι «Χαλασοχώρηδες» αποτελούν κορυφαίο, γλαφυρότατο δοκίμιο πολιτειολογίας, που θα έπρεπε να διδάσκεται σε σχολές πολιτικών επιστημών, δημοσιογραφίας, κοινωνιολογίας, λαογραφίας ή ακόμα και φιλοσοφίας ή θεολογίας. Παρ' όλα αυτά, μη νομίσετε ότι το κείμενο αυτό αποτελεί ένα πληκτικό δοκιμιακό έργο – κάθε άλλο. Νομίζω πως το χιούμορ, η λεπτή ειρωνεία, ακόμα και το σπαρταριστό γέλιο τις περισσότερες φορές υπερισχύουν, δίνοντας ένα ιδιαίτερα ζωντανό και απολαυστικό έργο. Και βεβαίως ο αναγνώστης μπορεί να διαπιστώσει πως εδώ έχουμε ένα πραγματικό λογοτεχνικό έργο και όχι μια εξωραϊσμένη... λογοπλοκή που θέλει να παρουσιάζεται ως λογοτεχνία.

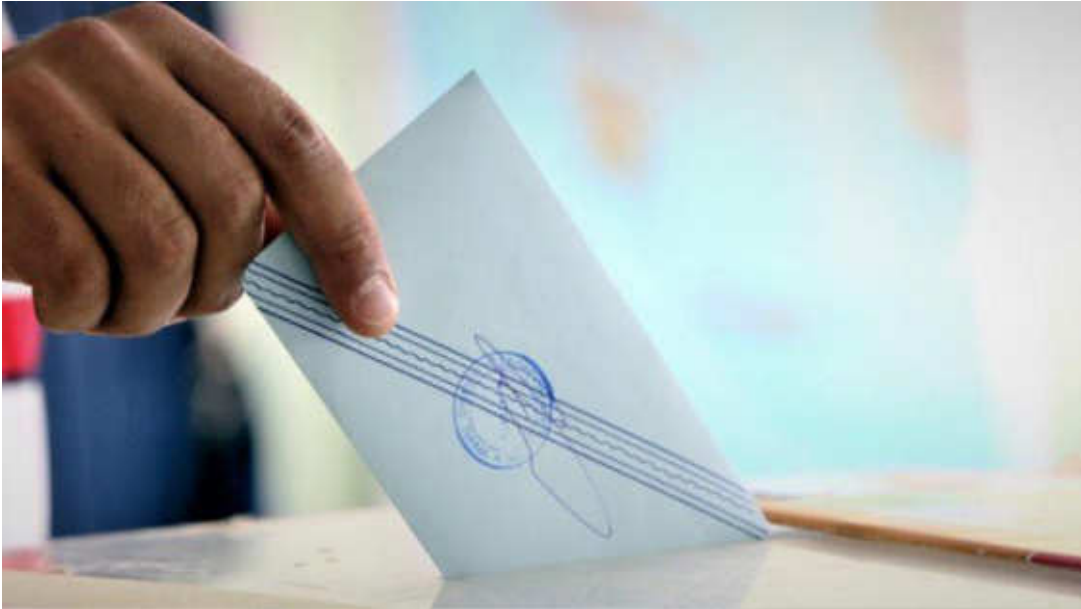
Ο Σκιαθίτης όμως χρησιμοποιεί τη λογοτεχνία ως όχημα για να μας μεταφέρει χίλια δυο «χρήσιμα» πράγματα, να μας λύσει γρίφους, να μας παραδώσει έναν κόσμο που χάνεται, έναν άλλο που αναδύεται, σκέψεις και αντιλήψεις αιώνιες, όπως αυτές καταγράφονται στο κοινωνικό σώμα, χωρίς ο ίδιος να στέκει ξένος παρατηρητής, αλλά παίρνοντας θέση μέσα από το έργο του.

Από το συγκεκριμένο κείμενο μπορείς να ανασύρεις σκέψεις που και σήμερα μας απασχολούν και αφορούν το πολιτικό ήθος: την ηθική και ανηθικότητα της πολιτικής πράξης, αλλά και να συναντήσεις πράγματα και συμπεριφορές σημερινές, κάποιες φορές ελαφρώς ίσως παραλλαγμένες, αν όχι και αυτούσιες. Μάλιστα μπορεί να ξαφνιαστείς για την επικαιρικότητα τέτοιων σκέψεων που κατατίθενται από τόσο παλιά. Βέβαια πιο παλιά τον Παπαδιαμάντη τον είχαν γραμμένο στα μαύρα κατάστιχα κάποιοι επιφανειακά προοδευτικοί, αλλά όλα αυτά είναι παλαιά.

Ας δούμε όμως κάποια στοιχεία όσο μας επιτρέπει ο χώρος της στήλης. Γράφει λοιπόν ο Παπαδιαμάντης: «Ο δε εξ αρχής ομιλών εκάλειτο Λέανδρος Παπαδημούλης, και κατήγετο εκ του τόπου» και εμείς είμαστε σίγουροι ότι αναφέρεται στον εαυτό του. Διαβάστε και τα παρακάτω: «Είχε κατέλθει μετά πολλά έτη, νοσταλγός εξ Αθηνών, όπου συνήθως διέτριβεν, ασχολούμενος εις έργα ουχί παραδεδεγμένης χρησιμότητος. Ήτο υψηλός, υπερτριακοντούτης, με μαύρην κόμην και γένειον, μελαμψός, με αδρούς χαρακτήρας, πενιχρός την αναβολήν, πτωχαλαζών, τρέφων αλλοκότους ιδέας».

Μία από αυτές τις αλλόκοτες ιδέες του ήταν ότι η δωροδοκία κατά τις εκλογές «ήταν το μικρότερον κακόν». Λίγο πιο κάτω βέβαια θα πει ότι μιλά σχετικώς και όχι απολύτως, για να προσθέσει ότι: «Το κατ' εμέ φρονώ ότι η δωροδοκία είναι το μικρότερον κακόν». Και βέβαια δεν τον απασχολεί η δωροδοκία σαν «μερικούς άλλους ψιττακούς ηθικολόγους των εφημερίδων», αλλά το πώς γεννάται το όλο πλέγμα και η εξάρτηση, χωρίς να περιορίζει τη δωροδοκία στο δόσιμο χρημάτων. Για να επιθυμήσεις λοιπόν, λέει, να γίνεις βουλευτής και να υπηρετήσεις το έθνος, πρέπει να είσαι χορτάτος. «Η φιλοδοξία είναι νόσος των χορτάτων» ενώ «η λαιμαργία των πεινασμένων το νόσημα». Και βέβαια στις εποχές εκείνες υπήρχαν άνθρωποι «κατά γράμμα πεινασμένοι». Έτσι έπρεπε σ' αυτούς τους πεινασμένους ο υποψήφιος ή να δώσει χρήματα ή να παραθέσει γεύμα ή να στείλει κατ' οίκον βακαλιάρων και σαρδέλες και οίνον. Έτσι «εκείνοι είναι χορτάτοι και τρέφουσιν όνειρα και φιλοδοξίας, ούτοι

πεινώσι και θέλουν να φάγωσι». Έτσι πώς να αποφύγουμε τη δωροδοκία, «αφού η επάρατος πλουτοκρατία είναι άφευκτον κακόν» και «κατά ποίον άλλον τρόπον θ' αποκτώνται τ' αξιώματα»; Όποιος δυσφορεί λοιπόν για τη γενικευμένη δωροδοκία, «ας μη μετέχη του εκλογικού αγώνος, μήτε ως εκλογεύς μήτε ως εκλέξιμος. 'Κυάμων απέχεσθε...'»!

Από την αρχή όμως του διηγήματος ο Αλ. Παπαδιαμάντης περιγράφει σκηνές απείρου κάλλους, οι οποίες λαμβάνουν χώρα στην ιδιαίτερη πατρίδα του, τη Σκιάθο, και έχουν να κάνουν με τα εκλογικά ήθη. Οι σκηνές αυτές όμως δεν αποτελούσαν, φαντάζομαι, προνόμιο μόνο της εγκαταλελειμμένης νησιωτικής Ελλάδας, αφού πολλά από τα τεκταινόμενα συμβαίνουν μέχρι και σήμερα πανελληνίως και ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές, οι οποίες έχουν ευκολότερα πρόσβαση στην κεντρική εξουσία. Και όταν λέμε εξουσία, μη φαντάζεστε και πολλά πράγματα. Παλιότερα αρκούσε η γνωριμία με τον θυρωρό της πολυκατοικίας ενός βουλευτή. Ή να γνώριζες έναν δημοτικό σύμβουλο. Μα τι λέμε, ακόμη κι έναν συνοικιακό σύμβουλο... (Μιλάμε πάντα για κομματικά οργανωμένα πρόσωπα). Αυτό ήταν ή είναι(;) ικανό να ανοίξει πλήθος θυρών κλεισμένων σφραγίσι επτά, όπως για παράδειγμα για μια θεσούλα στο δημόσιο. Στο σημείο αυτό να παραθέσουμε ένα συγκλονιστικό απόσπασμα από το διήγημα για τη θεσιθηρία, όπως ονομάζει ο Παπαδιαμάντης το νυν αποκαλούμενο ρουσφέτι: «Διότι μη νομίσης, ότι η θεσιθηρία γεννάται μόνη της. Τα δύο κακά αλληλεπιδρώσιν. Η ακαθαρσία παράγει τον φθείρα και ο φθειρ παράγει την ακαθαρσίαν. Το τέρας το καλούμενον 'επιφανής' τρέφει την φυγοπονίαν, την θεσιθηρίαν, τον τραμπου-

κισμόν, τον κουτσαβακισμόν, την εις τους νόμους απείθειαν. Πλάττει αυλήν εξ ακρήστων ανθρώπων, στοιχείων φθοροποιών, τα οποία τον περιστοιχίζουσι, παρασίτων, τα οποία αποζώσιν εξ αυτού, παχυνόμενα επιβλαβώς, σηπόμενα ζωύφια βλαβερά, ύδατα λιμνάζοντα, παράγοντα αναθυμιάσεις νοσηράς, πληθύνοντα την ακαθαρσίαν». Φαντάζομαι τα πιο πάνω δεν ακούγονται σε κανέναν ως πρωτοφανή. Μάλλον περιγράφει τη διαχρονική κακοδαιμονία του ελληνικού δημοσίου.

Θα κλείσουμε αυτό το σημείωμα με τα ίδια πάλι λόγια του συγγραφέα. «Η ηθική δεν είναι επάγγελμα, και όστις ως επάγγελμα θέλει να την μετέλθη, πλανάται οικτρώς, και γίνεται γελοίος. Όστις πράγματι φιλοσοφεί, και αληθώς πονεί τον τόπο του, και έχει την ηθικήν όχι εις την άκραν της γλώσσης ή την ακωκήν της γραφίδος, αλλ' εις τα ενδόμυχα αυτά της ψυχής, βλέπει πολύ καλά, ότι είναι αδύνατον να πολιτευθή. 'Κυάμων απέχεσθε'. Ο Χριστός είπεν: Ου δύνασθε Θεώ λατρεύειν και Μαμμωνά».

Το κείμενο δημοσιεύτηκε πρώτη φορά στην εφημερίδα «Θεσσαλονίκη» στις 9 Οκτωβρίου 1998

Πηγή : www.pemptousia.gr/